

Kontantanvändningen i Sverige

DELPROJEKT 1

i översyn av sedel- och myntserien

Kontantanvändningen i Sverige

DELPROJEKT 1

i översyn av sedel- och myntserien

Innehåll

1. Bakgrund	5
2. Sammanfattning	6
3. Kontantmängd och betalningsmönster	8
3.1 Allmänhetens efterfrågan styr kontantmängden	8
3.2 Kontantmängden ökar men i lägre takt än Sveriges ekonomi	8
3.3 Kontanter används där köpare och säljare möts direkt	8
3.4 Kontantanvändning i nivå med Danmark men högre än i Norge	9
3.5 Stor ökning av kortköp, konstanta uttag i automater	9
3.6 Genomsnittligt kontantköp cirka 300 kronor	10
3.7 Kontanter mest effektivt vid mindre betalningar	11
3.8 En del av kontantmängden är "omsättningslager"	11
3.9 Sammanfattning	12
4. Efterfrågan, kvalitet och kostnader	13
4.1 Sedlar och mynt hanteras på olika sätt	13
4.2 500-kronorssedelns betydelse ökar	13
4.3 Omsättningshastighet på låga sedelvalörer cirka två år	14
4.4 100- och 20-kronorssedlarna dominerar i makuleringen	14
4.5 1-kronan dominerar bland mynten, 10-kronan växer snabbast	15
4.6 Kostnaderna för sedlar och mynt minskar	15
4.7 Sammanfattning	16
5. Säkerhet	17
5.1 Förfalskningar har minskat under 2000-talet	17
5.2 Äldre 50-kronorssedeln förfalskas mest	17
5.3 Små förfalskningsproblem i Sverige	18
5.4 ECB och Danmark förbättrar säkerheten	18
5.5 Sammanfattning	19
6. Miljö- och hälsoaspekter	20
6.1 Kontanthantering prioriterad från miljösynpunkt	20
6.2 Riksbanken bör beakta total miljöpåverkan	20
6.3 Livscykelanalyser visar på begränsad miljöpåverkan	20
6.4 Inga tecken på hälsoproblem med svenska sedlar och mynt	20
6.5 Sammanfattning	21
7. Sedel- och myntserien	22
7.1 Teorier om en effektiv sedel- och myntserie	22
7.2 Allmänheten ser få förändringsbehov	22
7.3 Handeln vill ha bort 50-öringen	23
7.4 Grannländerna har 200-kronorssedel och 20-kronorsmynt	23
7.5 Sveriges sedelserie en av Europas äldsta	25
7.6 Varierande sedelformat inom given ram	26
7.7 Fem giltiga myntvalörer	26
7.8 Storleksstegen på mynt inte konsekvent	27
7.9 Sammanfattning	27
Bilaga 1	28
Bilaga 2	30

1. Bakgrund

Riksbankens direktion beslöt i mars 2008 att göra en översyn av den svenska sedel- och myntserien. Målet är att forma en lämplig sedel- och myntserie med beaktande av samhällseffektivitet, miljöpåverkan och säkerhet. Projektbeskrivningen framgår av bilaga 1.

Detta är slutrapport från delprojekt 1 i översynen. Syftet är att presentera faktauppgifter om sedlar, mynt och kontantanvändning som utgångspunkt för projektets fortsatta arbete.

Synpunkter på sedlar och mynt välkomnas. De kan lämnas per e-post via Riksbankens webbplats www.riksbank.se, "Sedlar och mynt", eller på adress Sveriges riksbank, 103 37 Stockholm.

Stockholm i september 2008

Peter Kvist
Ordförande i styrgruppen

2. Sammanfattning

Kontantmängd och betalningsmönster

Kort och kontanter är effektiva för olika typer av betalningar. Det finns transaktioner där kontantbetalningar sannolikt alltid kommer att vara mer attraktivt än kortbetalningar. Betalningar med sedlar och mynt står fortfarande för en stor andel av antalet betalningar.

Andelen sedlar och mynt i förhållande till BNP har successivt minskat under de senaste tio åren och var 2006-2007 drygt 3 procent. En del av denna minskning kan sannolikt hänföras till ökad användning av kort.

2007 gjordes cirka 1,3 miljarder kortköp, vilket är nästan sex gånger fler än 1998. Det totala värdet av kortköpen har också ökat, men inte i motsvarande grad eftersom värdet per transaktion minskat. Kontantuttagen i automater har varit i stort sett oförändrade.

Storleken på ett genomsnittligt kontantköp uppskattas till cirka 300 kronor. Det genomsnittliga kortköpet 2007 var 393 kronor.

För betalningar av lägre belopp, under cirka 70 kronor, är kontanter mest kostnadseffektivt för samhället. För betalningar av högre belopp är kort att föredra. Gränsen för när det är mer effektivt att betala med kontanter sjunker sannolikt i takt med att korthanteringen blir alltmer effektiv.

En betydande del av utelöpande sedlar och mynt finns lagrad eller sparad. Ökad kortanvändning påverkar därför endast delvis storleken på kontantmängden.

Efterfrågan, kvalitet och kostnader

Sedlar och mynt hanteras på olika sätt av allmänheten. En betydande volym mynt sparas i hemmen. Riksbanken ger därför ut fler mynt än vad som behövs som betalningsmedel.

500-kronorssedeln ökar i betydelse och svarar idag för mer än hälften av värdet på utelöpande sedlar. Efterfrågan på 1000-kronorssedeln minskar.

Kvaliteten på utelöpande 20- och 50-kronorssedlar är lägre än på övriga valörer, beroende på att de hanteras mer ovarsamt och används längre innan de lämnas till Riksbanken för makulering.

1-kronan dominerar i myntserien. 10-kronan växer snabbast.

Till följd av upphandlingar i konkurrens har Riksbanken god kostnadseffektivitet vad gäller inköp av sedlar och mynt.

Säkerhet

Antalet förfalskningar är lågt i Sverige och utgör inget stort problem, varken för Riksbanken eller allmänheten.

Erfarenheten visar att säkerhetsnivån påverkar antalet förfalskningar.

Svenska sedlar har idag en säkerhetsstandard som är ungefär i nivå med euro-länderna, Danmark och Norge.

Euro-länderna och Danmark genomför under de närmaste åren uppgraderingar av sedelsäkerheten.

Miljö- och hälsoaspekter

Tidigare studier av Riksbanken indikerar att miljöpåverkan av sedlar och mynt är begränsad med hänsyn till kontanthanteringens omfattning. Kunskapen om den totala miljöpåverkan av sedel- och mynthanteringen är dock inte fullständig.

Miljökonsekvenser från ett samhällsperspektiv bör fortsättningsvis belysas vid planerade större förändringar av sedlar och mynt.

Inga tecken finns på hälsoproblem vid hantering och användning av sedlar och mynt. Nickelhalten i 1-kronan och 5-kronan bör dock uppmärksammas.

Sedel- och myntserien

Det finns studier som försöker beskriva lämpliga valörfördelningar för att åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv valuta. Enligt dessa teorier saknas några valörer i den nuvarande svenska sedel- och myntserien.

50-öresmyntet anses obehövt av en majoritet bland allmänheten och av handelsorganisationer.

2-kronan är giltigt betalningsmedel trots att den slutade tillverkas 1971.

Danmark, Norge och euro-länderna har inte sedlar på belopp under cirka 50 kronor.

Allmänheten är i stort sett nöjd med sedelkvaliteten. 20-kronorssedeln får något lägre omdömen än övriga valörer.

Storleken på svenska sedlar (höjd och bredd) är inte konsekvent genom att 50-kronorssedeln avviker i format. Storleken på mynten följer inte valören.

Förkortningar

Följande förkortningar används i rapporten:

ECB = Europeiska centralbanken

SCB = Statistiska centralbyrån

3. Kontantmängd och betalningsmönster

3.1 Allmänhetens efterfrågan styr kontantmängden

Kontantmängden är den sammanlagda volymen av sedlar och mynt som cirkulerar i samhället. Den styrs av allmänhetens efterfrågan. Kontantmängden kallas av Riksbanken också för "utelöpande sedlar och mynt".

Distributionen till allmänheten sker via bankerna. Kontantmängden ökar varje gång en bank hämtar sedlar och mynt från Riksbankens lager. Den minskar när bankerna lämnar in sedlar och mynt till Riksbanken.

Av värdet på kontantmängden står sedlar för cirka 95 % och mynt för cirka 5 %.

3.2 Kontantmängden ökar men i lägre takt än Sveriges ekonomi

Det totala värdet av utelöpande sedlar och mynt var vid utgången av 2007 drygt 114 miljarder kronor. De senaste tio åren har det nominella värdet ökat med 28 miljarder kronor eller 32 %.

Under samma tid ökade bruttonationalprodukten (BNP) i löpande priser med 50 %. Andelen utelöpande sedlar och mynt i förhållande till BNP har alltså minskat något. Minskningen har skett gradvis sedan 2001. Med den beräkningsmetod som använts nedan uppgick kontantandelen år 2007 till 3,2 %.

Sett från ett längre perspektiv har andelen utelöpande sedlar och mynt mer än halverats i förhållande till BNP. Under 1950-talet var andelen cirka 10 %.

Utvecklingen under perioden 1998-2007 framgår av tabell 1. Som mått på kontantmängden har här använts definitionen enligt begreppet M0, som innefattar total kontantmängd minus sedlar och mynt i bankernas kassor. Som utgångspunkt för beräkning av andel av BNP har används årsgenomsnitt, eftersom kontantmängden är särskilt stor runt jul- och nyårshelgen.

TABELL 1. Sedlar och mynt (M0), samt procentuell andel av BNP i löpande priser 1998-2007, miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sedlar o mynt 31 dec	78	87	89	97	96	98	98	100	101	100
BNP löpande priser	1 987	2 096	2 217	2 288	2 372	2 459	2 573	2 673	2 826	2 982
Sedlar o mynt, genomsnitt under året	72	78	83	86	88	91	92	94	94	95
Andel av BNP, %	3,6	3,7	3,7	3,8	3,7	3,7	3,6	3,5	3,3	3,2

Källor: Riksbanken och SCB

3.3 Kontanter används där köpare och säljare möts direkt

De flesta kontanta betalningar sker i praktiken vid transaktioner med låga belopp där köpare och säljare möts direkt. Stora betalningar och betalningar mellan juridiska personer sker i allmänhet elektroniskt.

Kontantbetalning innebär att det inte blir någon fördröjning mellan affärens avslut och betalning. Till skillnad från exempelvis en kortbetalning överförs värdet omedelbart. En annan utmärkande egenskap för kontantbetalningar är att de är anonyma och omöjliga att spåra. De kan genomföras på marknadsplatser som inte har tillgång till någon annan typ av betalningsinstrument.

En nackdel från samhällssynpunkt är att kontantbetalningar är lämpliga för transaktioner där man vill undvika dokumentation, exempelvis i syfte att undgå skatt. Kontanthandling medför också risker för t.ex. stöld.

3.4 Kontantanvändning i nivå med Danmark men högre än i Norge

Sverige har länge haft en högre andel kontanter i förhållande till BNP än de nordiska grannländerna, men är nu i nivå med Danmark. Norge ligger avsevärt lägre. Finlands statistik slutar 2001 i och med övergången till euro. Kontantandelen i Finland var vid den tidpunkten lägre än den i Norge.

Minskningen i Norge beror bl.a. på att kontantmängden gick ner vid millennieskiftet 2000 då en äldre 1000-kronorssedel blev ogiltig och löstes in. En ytterligare förklaring kan vara att norrmännen använder kort i större utsträckning än danskar och svenskar.

I euro-området har efterfrågan på kontanter överstigit BNP-tillväxten sedan euron introducerades 2002. År 2007 ökade värdet på utelöpande eurosedlar med 7,7 %, att jämföra med BNP-tillväxten på drygt 4 %. Eurons roll som reservvaluta gör att den efterfrågas utanför det egna valutaområdet i högre grad än många nationella valutor.

I USA har den monetära basen, dvs. sedlar och mynt i cirkulation och övriga fordringar på centralbanken, ökat i ungefär samma takt som BNP under de senaste tio åren.

TABELL 2. Sedlar och mynt (M0) i förhållande till BNP 1998-2007, i Sverige, Danmark, Finland, Norge. Årligt genomsnitt, procent

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sverige	3,6	3,7	3,7	3,8	3,7	3,7	3,6	3,5	3,3	3,2
Norge	3,8	3,5	2,9	2,8	2,7	2,6	2,5	2,4	2,3	2,2
Finland	2,2	2,3	2,2	1,8						
Danmark	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1	3,1

Källor: Riksbanken, SCB, Danmarks Statistik, Danmarks Nationalbank, Norges Bank och Finlands Bank

3.5 Stor ökning av kortköp, konstanta uttag i automater

Användningen av bankkort och kreditkort har ökat kraftigt i Sverige under de senaste tio åren. År 2007 gjordes cirka 1,3 miljarder kortköp, vilket är nästan sex gånger fler än 1998. Det totala värdet av kortköp har också ökat, dock inte i motsvarande grad eftersom värdet per transaktion minskat.

Antalet uttag i uttagsautomater och värdet av det som tagits ut där har under samma tid varit i stort sett oförändrat. Antalet uttag ligger ganska konstant på knappt 300 miljoner per år och totalvärdet av uttagsbeloppet på cirka 275 miljarder kronor per år.

Utvecklingen framgår av tabell 3. Tabellen skiljer på kortköp i butik och totalt antal kortköp. Det senare måttet inkluderar kortköp som görs utanför butiker i exempelvis hotell, restauranger och taxibilar.

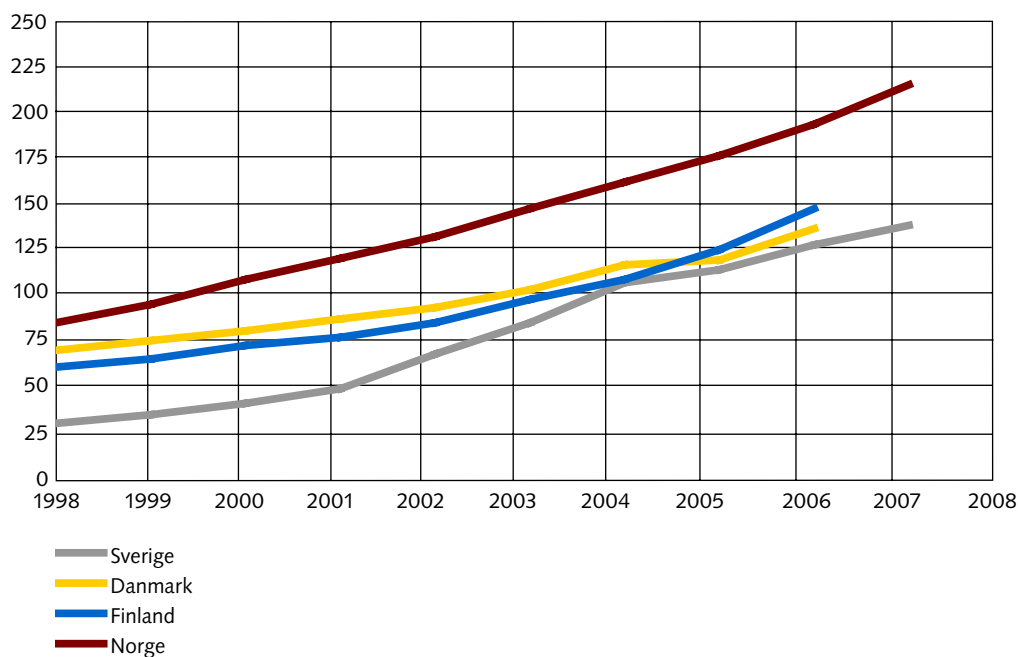
Kortbetalningarna har ökat i hela Skandinavien. Sverige har något lägre antal kortbetalningar per capita än Danmark och Finland och betydligt lägre än Norge.

TABELL 3. Uttag i uttagsautomater och kortköp 1998-2007

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Antal uttagsautomater	2 485	2 508	2 617	2 567	2 647	2 647	2 701	2 800	2 807	2 793
Antal uttag i uttagsautomater, miljoner stycken	333	310	321	335	321	328	320	316	315	312
Uttag i uttagsautomater, värde totalt, miljoner kronor	287 000	257 000	271 000	282 000	269 000	276 000	274 000	275 000	278 000	267 000
Antal kortterminaler i butik	94 400	106 100	121 300	124 700	142 000	153 100	161 100	176 600	182 600	186 931
Antal kortköp i butik, miljoner stycken	171	227	256	326	464	542	616	755	968	1 184
Kortköp i butik värde totalt, miljoner kronor	92 000	127 000	143 000	185 000	211 000	241 000	269 000	299 000	366 000	434 000
Antal kortköp totalt, miljoner	213	255	323	403	621	759	955	1 071	1 189	1 323
Kortköp värde totalt, miljoner kronor	149 000	174 000	211 000	261 000	365 000	364 000	386 000	414 000	452 000	520 000

Källa: Riksbanken

DIAGRAM 1. Antal kortbetalningar per capita i Sverige, Danmark, Finland och Norge 1998 - 2007

Källor: ECB och Norges Bank. Uppgift om Danmark och Finland 2007 saknas.

3.6 Genomsnittligt kontantköp cirka 300 kronor

Det genomsnittliga kortköpet 2007 var 393 kronor. Det är nästan en halvering på tio år. En förklaring är troligen att tekniken för kortbetalningar har förbättrats. Från att ha varit en krånglig och tidsödande procedur är den idag enkel och snabb. Acceptansen och intresset för att betala med kort har därigenom ökat även vad gäller lägre belopp.

Det genomsnittliga kontantuttaget i automater har däremot varit i stort sett oförändrat, knappt 900 kronor. Till skillnad från kortbetalningar är automattjänsten, tekniskt sett, ungefär densamma idag som för tio år sedan.

Eftersom kontanttransaktioner inte registreras på samma sätt som korttransaktioner finns det ingen säker uppfattning om hur kontantköpen utvecklats. Statistiken över uttag i automater ger en fingervisning, men inte en exakt bild eftersom kontanter kan byta ägare flera gånger innan de åter hamnar i en uttagsautomat.

Med hjälp av en undersökning om allmänhetens betalningsmönster som Riksbanken gjorde 2006 och statistik över automatuttag och kortköp kan man dock beräkna ett hypotetiskt värde för ett genomsnittligt kontantköp.

I undersökningen 2006 uppgav 47 procent att de använde kontanter vid sitt senaste köp. Antalet kortköp var 1 189 miljoner stycken. Det innebär att antalet kontantköp kan beräknas till 1 054 miljoner stycken. Samma år tog svenskarna ut 278 miljarder kronor i automater plus ett okänt belopp i butiker och på bankkontor. Om man antar att det okända beloppet som tas ut i butik och på bankkontor är 20 procent av det som tas ut i automater blir de totala uttagen 334 miljarder kronor.

Det innebär att ett genomsnittligt kontantköp kan uppskattas till cirka 300 kronor. Det är en uppgift som stämmer väl med resultatet i en studie av Riksbanken 2007 (Bergman, Guibourg och Segendorff: "The Costs of Paying – Private and Social Costs of Cash and Card Payments").

TABELL 4. Genomsnittliga kortköp och uttag i uttagsautomater 1998 – 2007, kronor

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Genomsnitt uttag i automater	862	829	844	842	838	841	856	870	883	856
Genomsnittsköp kort i butik	538	559	559	567	455	445	437	396	378	367
Genomsnittsköp kort	700	682	653	648	588	480	404	387	380	393

Källa: Riksbanken

3.7 Kontanter mest effektivt vid mindre betalningar

I studien som nämns ovan gjordes även uppskattningar av de totala samhällskostnaderna vid användning av olika betalningsinstrument. Med ledning av den kunde därmed vissa slutsatser dras om kort och kontanter från effektivitetssynpunkt.

Det visade sig mest kostnadseffektivt att betala med kontanter vid inköp till ett värde av cirka 70 kronor eller mindre. Över det beloppet var kortbetalningar att föredra.

Studien bygger på data från 2002. Sedan dess har dock kostnaderna för kontanthanteringens sannolikt stigit mer än kostnaderna för korthantering, räknat per transaktion. Säkerhetskraven vid transporter och i uttagsautomater har t.ex. ökat. Mycket talar därför för att skillnaden i samhällsekonomiska kostnader mellan kort och kontanter blivit större.

Det innebär att brytpunkten för när kortbetalning är att föredra ur ett samhällsekonomiskt perspektiv idag sannolikt ligger under 70 kronor.

3.8 En del av kontantmängden är "omsättningslager"

Av en artikel i Riksbankens tidskrift Penning- och valutapolitik 4/2001 (Andersson/Guibourg: "Kontantanvändningen i den svenska ekonomin") framgår att det faktiska belopp som behövs för kontanttransaktioner i handeln är mindre än tio procent av det totala värdet av utelöpande sedlar och mynt. Orsaken är att en betydande del av kontantmängden används för andra ändamål än betalningar.

De svenska bankerna hade i genomsnitt under 2007 (enligt statistik från SCB och Riksbanken) drygt 12 miljarder kronor i sina kassor. Därtill kommer betydande belopp som används som växelkassor i handeln eller ligger i lager hos värdetransportbolagen. Ytterligare kontanter finns som sparande och reservkassor hos privatpersoner och företag. Köp mellan privatpersoner, liksom illegala transaktioner, görs oftast med kontanter.

Denna del av kontantmängden, som kan liknas vid ett "omsättningslager", påverkas inte av att kortköpen ökar.

3.9 Sammanfattning

Kort och kontanter är effektiva för olika typer av betalningar. Det finns transaktioner där kontantbetalning sannolikt alltid kommer att vara mer attraktivt än kortbetalning. Betalningar med sedlar och mynt står fortfarande för en stor andel av antalet betalningar.

Andelen sedlar och mynt i förhållande till BNP har successivt minskat under de senaste tio åren och var 2006-2007 drygt 3 procent. En del av denna minskning kan sannolikt hänföras till ökad användning av kort.

2007 gjordes cirka 1,3 miljarder kortköp, vilket är nästan sex gånger fler än 1998. Det totala värdet av kortköpen har också ökat, men inte i motsvarande grad eftersom värdet per transaktion minskat. Kontantuttagen i automater har varit i stort sett oförändrade.

Storleken på ett genomsnittligt kontantköp uppskattas till cirka 300 kronor. Det genomsnittliga kortköpet 2007 var 393 kronor.

För betalningar av lägre belopp, under cirka 70 kronor, är kontanter mest kostnadseffektivt för samhället. För betalningar av högre belopp är kort att föredra. Gränsen för när det är mer effektivt att betala med kontanter sjunker sannolikt i takt med att korthanteringen blir alltmer effektiv.

En betydande del av utelöpande sedlar och mynt finns lagrad eller sparad. Ökad kortanvändning påverkar därför endast delvis storleken på kontantmängden.

4. Efterfrågan, kvalitet och kostnader

4.1 Sedlar och mynt hanteras på olika sätt

Sedelmängden utgör den helt dominerade delen av kontantmängden. Tillväxten av sedelvärdet har under de senaste tio åren följaktligen varit nästan lika stor som tillväxten av kontantmängden som helhet (cirka 30 %). Myntvärdet har däremot växt mer än kontantmängden (cirka 46 %).

En orsak till denna skillnad är troligen att sedlar och mynt hanteras av allmänheten på olika sätt. En undersökning som Riksbanken gjorde år 2000 visade att en majoritet av svenskarna hade mynt liggande hemma som inte användes. Beloppet var i genomsnitt cirka 750 kronor per hushåll. Det innebär att avsevärda volymer mynt försvinner från cirkulation.

4.2 500-kronorssedelns betydelse ökar

Efterfrågan på sedelvalörer har förändrats en hel del under den senaste tioårsperioden. Den mest påtagliga förändringen är att antalet 500-kronorssedlar ökat kraftigt, med drygt 90 %. Det har skett på bekostnad av framför allt 1000-kronorssedlar och i viss mån 100-kronorssedlar.

500-sedelns dominans framgår tydligt av respektive sedelvalörs andel av den totala sedelvolymen. Sedeln står idag för mer än hälften av värdet av utelöpande sedlar.

En förklaring till 1000-kronorssedelns minskning kan vara att kontanter alltmer sällan tas ut på bankkontor. En nedgång av antalet 1000-kronorssedlar sammanfaller tidsmässigt med avskaffandet av förmögenhetsskatten 2007.

TABELL 5. Utelöpande sedlar, fördelning på valörer och antal 31 december 1998 respektive 2007, avrundade tal

Valör	Värde 1998 miljarder kronor	Värde 2007 miljarder kronor	Antal 1998 miljoner stycken	Antal 2007 miljoner stycken	Förändring, antal procent
1000	41	39	41	39	-5
500	29	55	58	111	+91
100	9	11	94	108	+15
50	1	1	19	27	+42
20	1	2	68	90	+32
10+5 *	0	0	42	39	-7
Totalt	81	108	322	414	+29

*) Ogiltiga sedlar som fortfarande kan lösas in. Källa: Riksbanken

TABELL 6. Respektive sedelvalörs andel av total sedelmängd, värde och antal 1998 och 2007, avrundade tal, procent

Valör	Andel av värde 1998	Andel av värde 2007	Andel av sedel- antal 1998	Andel av sedel- antal 2007
1000	50	36	13	9
500	35	51	18	27
100	11	10	29	26
50	1	1	6	6
20	2	2	21	22
10+5 *	0	0	13	9

*) Ogiltiga sedlar som fortfarande kan lösas in. Källa: Riksbanken

4.3 Omsättningshastighet på låga sedelvalörer cirka två år

Förhållandet mellan antalet utelöpande sedlar och antalet makulerade sedlar ger ett mått på en sedels omsättningshastighet. Beräkningen i tabell 7 grundas på statistik från perioden 1998-2007 med utgångspunkt från medianmått på makuleringsvolymen.

Omsättningshastigheten på valörerna 20, 50 och 100 kronor är relativt hög, cirka två år. 100-kronorssedeln omsätts något fortare än lågvalörerna, vilket skulle antyda att denna sedel har lägst kvalitet. Allmänhetens uppfattning är emellertid att 20- och 50-kronorssedlarna är sämst från kvalitetssynpunkt, vilket framgår av avsnitt 7.2.

En förklaring är sannolikt att 100-kronorssedlar lämnas in till bankdepåerna regelbundet och därmed blir kvalitetskontrollerade. 20- och 50-kronorssedlar lämnas däremot ofta kvar i handels kassor och kommer inte in till depåerna förrän när de är mycket slitna. En annan förklaring är troligen att allmänheten hanterar lägre valörer mer ovarsamt än högre valörer.

1000-kronorssedelns omsättningstid avviker markant från de övriga. Det speglar troligen främst att sedeln har låg cirkulation.

Bilden stämmer i stort överens med euro-sedlars livslängd. Lågvalörerna 5, 10 och 20 euro har kortast livslängd, i genomsnitt 1,2 – 1,4 år. Högvalören 500 euro beräknas ha en livslängd på cirka 20 år. Kvaliteten på lågvalörerna varierar mellan medlemsländerna beroende på när sedlarna kommer in till centralbanken för behandling.

TABELL 7. Beräknad omsättningshastighet på svenska sedlar

Valör	Omsättningstid, år
1 000	17,0
500	3,8
100	1,9
50	2,1
20	2,3

Källa: Riksbanken

4.4 100- och 20-kronorssedlarna dominerar i makuleringen

Under tiden 2003-2007 makulerade Riksbanken i genomsnitt cirka 115 miljoner sedlar per år. 100-kronorssedeln dominerar och står för nästan 40 % av volymen. Därnäst kommer 20-kronorssedeln med knappt 30 %.

Statistiken påverkas av att äldre versioner av 20-, 100- och 500-kronorssedlarna blev ogiltiga den 1 januari 2006. Det innebär att det under perioden makulerats sedlar både på grund av att de varit slitna och att de blivit ogiltiga.

TABELL 8. Makulerade sedlar 2003-2007, miljoner stycken och procentuell fördelning

Valör	2003	2004	2005	2006	2007	Summa	Andel procent
20	31	36	30	37	28	162	28
50	14	13	11	11	10	59	10
100	45	41	48	50	38	222	39
500	32	13	16	22	17	100	17
1000	3	4	6	8	10	31	5
Summa	123	107	111	128	103	574	

Källa: Riksbanken

4.5 1-kronan dominerar bland mynten, 10-kronan ökar mest

Bland mynten har framför allt 10-kronan ökat i antal under de senaste tio åren, med cirka 70 %. I nominella tal dominerar dock 1-kronan stort och har med marginal passerat en miljard exemplar. Antalet 50-öringar har minskat beroende på att de silverfärgade 50-öringarna blev ogiltiga 2006.

Sett till respektive myntvalörs andel av den totala volymen mynt är förändringarna relativt små under tio år. 1-kronans dominans har dock ökat och myntet står nu för 60 % av antalet utelöpande mynt.

I myntmängden ingår även minnesmynt, som ges ut av Riksbanken för att uppmärksamma händelser av nationellt intresse. De präglas oftast i högre valörer, till exempel 200 och 2000 kronor. Den fullständiga myntstatistiken, inklusive minnesmynt, framgår av bilaga 2.

Under perioden 1998-2007 tog Riksbanken emot 391 miljoner mynt för destruktion. Av dessa var 98 % 50-öringar, i allt väsentligt de silverfärgade mynt som blivit ogiltiga. Till skillnad från slitna sedlar lämnas slitna mynt in till Riksbanken i liten omfattning. Mynts fysiska livslängd uppskattas av Riksbanken till i genomsnitt 20-25 år.

TABELL 9. Utelöpande mynt, fördelning på valörer och antal 31 december 1998 resp. 2007, avrundade tal

Valör	Värde 1998, Mkr	Värde 2007, Mkr	Antal 1998 miljoner stycken	Antal 2007 miljoner stycken	Förändring, antal procent
10	1 444	2 436	144	244	+69
5	901	1 258	180	252	+40
2	9	8	5	4	-20
1	880	1 278	880	1 278	+45
0,50	208	171	416	342	-18
Totalt	3 442	5 151	1 625	2 119	+30

Källa: Riksbanken

TABELL 10. Respektive myntvalörs andel av totalt värde och antal 31 december 1998 resp. 2007, avrundade tal, procent

Valör	Andel av värde 1998	Andel av värde 2007	Andel av antal 1998	Andel av antal 2007
10	42	47	9	11
5	26	24	11	12
2	0	0	0	0
1	26	25	54	60
0,50	6	3	26	16

Källa: Riksbanken

4.6 Kostnaderna för sedlar och mynt minskar

Riksbankens kostnader för inköp av sedlar och mynt har under den senaste femårsperioden uppgått till 160 miljoner kronor som årligt genomsnitt. 40 % har avsett sedlar och 60 % mynt.

Riksbanken drev tidigare sedeltryckeri och myntverk i egen regi. Båda dessa verksamheter är avyttrade. Som en följd av detta har sedel- och myntleverantör under de senaste åren upphandlats i konkurrens, vilket lett till att styckekostnaderna minskat.

Inköpspriset på sedlar är idag cirka 30-50 öre per styck. Inköpspriset på mynt är cirka 30-75 öre per styck med undantag av 5-kronan, som kostar cirka 1,50. Det höga priset på 5-kronan beror på myntets speciella konstruktion.

TABELL 11. Inköpskostnader för sedlar och mynt 2003-2007, Mkr

År	Sedlar	Mynt	Totalt
2003	131	113	244
2004	64	96	160
2005	88	91	179
2006	6	59	65
2007	33	121	154
Genomsnitt fem år	64	96	160

Källa: Riksbanken

4.7 Sammanfattning

Sedlar och mynt hanteras på olika sätt av allmänheten. En betydande volym mynt sparas i hemmen. Riksbanken ger därför ut fler mynt än vad som behövs som betalningsmedel.

500-kronorssedeln ökar i betydelse och svarar idag för mer än hälften av värdet på utelöpande sedlar. Efterfrågan på 1000-kronorssedeln minskar.

Kvaliteten på utelöpande 20- och 50-kronorssedlar är lägre än på övriga valörer, beroende på att de hanteras mer ovarsamt och används längre innan de lämnas till Riksbanken för makulering.

1-kronan dominerar i myntserien. 10-kronan växer snabbast.

Till följd av upphandlingar i konkurrens har Riksbanken god kostnadseffektivitet vad gäller inköp av sedlar och mynt.

5. Säkerhet

5.1 Förfalskningar har minskat under 2000-talet

I ett tioårsperspektiv hade sedelförfalskningarna en topp år 2000 med över 8 000 förfalskade sedlar. Orsaken till uppgången då är inte klarlagd, men en faktor kan vara att färgkopiatorerna fick ett genombrott ungefär vid den tidpunkten. Sedan dess har antalet förfalskningar minskat kraftigt. Under åren 2006-2007 var de runt 1 000 stycken om året.

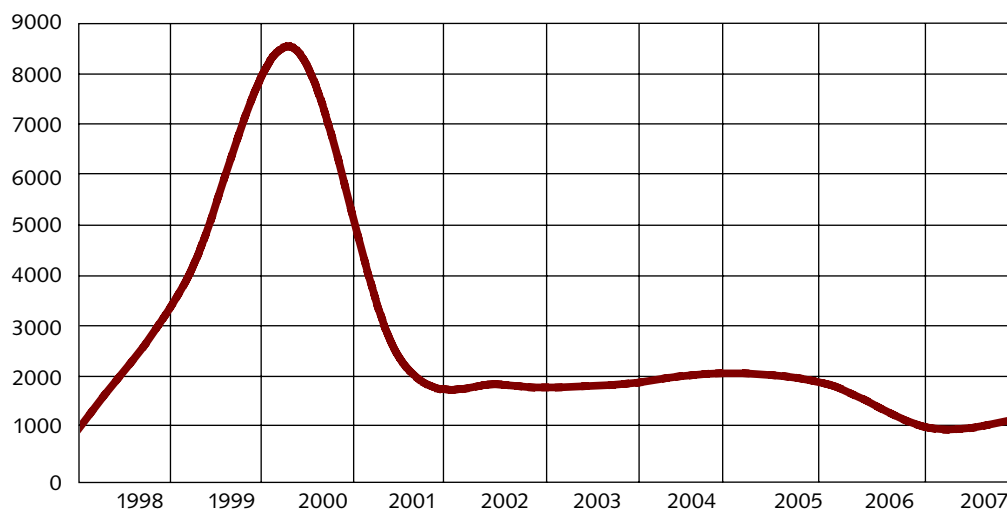
År 2000 stod 100-kronorssedeln och 500-kronorssedeln för cirka 90 % av förfalskningarna. Båda sedlarna försågs med nya säkerhetsdetaljer 2001. De fick bl.a. kopieringskydd, som gör att kopiatorer avvisar kopieringsförsök, samt hologram och ny säkerhetstråd. Samtidigt genomförde Riksbanken en informationskampanj om sedelsäkerhet.

År 2006 uppgraderades 50- och 1000-kronorssedlarna på samma sätt som 100- och 500-kronorssedlarna. 1000-kronorssedeln fick dessutom den nya säkerhetsdetaljen "rörlik bild i streckat band". Äldre versioner av dessa sedlar är dock ännu giltiga.

Förfalskningar av mynt är ovanliga i Sverige. Endast enstaka fall finns rapporterade.

Statistiken avser polisanmälda förfalskningar av sedlar och mynt som satts i cirkulation.

DIAGRAM 2. Antal rapporterade falska sedlar

Källa: Riksbanken

5.2 Äldre 50-kronorssedeln förfalskas mest

Idag är det den äldre typen av 50-kronorssedel utan folieband som dominerar bland förfalskningarna. Den har under de senaste tre åren stått för mer än hälften av antalet förfalskade sedlar. Av den uppgraderade 50-kronorssedeln har bara rapporterats en förfalskning och av den uppgraderade 1000-kronorssedeln inte någon.

5.3 Små förfalskningsproblem i Sverige

Sverige har under de senaste tio åren inte varit utsatt för något stort organiserat angrepp av förfalskare. Det beror troligen på att Sverige, till följd av valutans storlek och eventuellt också landets geografiska läge, inte är prioriterat av förfalskarligor. En ytterligare faktor kan vara att Sverige har ett utbyggt system för äkthetskontroll av sedlar.

Mätt som antal förfalskningar i förhållande till volymen sedlar är förfalskningar ett ringa problem i Sverige. Detsamma gäller för Norge och Danmark. Generellt har större länder och valutaområden allvarigare problem. Se jämförelsen i tabell 13.

TABELL 12. Antal rapporterade sedelförfalskningar 1996-2007, fördelning på valörer, procent

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1000	22	4	5	7	17	28	31	16	24	18
500	6	26	21	36	42	12	19	5	14	6
100	60	62	68	53	25	9	5	5	5	3
50	8	7	4	3	12	37	36	64	46	57
20	5	2	2	1	4	13	9	10	11	15

Källa: Riksbanken

TABELL 13. Antal förfalskade sedlar i förhållande till utelöpande sedelmängd 2007

Sverige	3/miljon
Norge	3/miljon
Euro-området	51/miljon
Storbritannien	131/miljon

Källor: Riksbanken, Statens kriminaltekniska laboratorium, Norges Bank, ECB och Currency News 6/2008.

5.4 ECB och Danmark förbättrar säkerheten

Svenska sedlar är från säkerhetssynpunkt i dagsläget i nivå med eurosedlarna. Antalet säkerhetsdetaljer och deras kvalitet är i stort sett lika. Även i jämförelse med Danmark och Norge är säkerhetsnivån i stort sett likvärdig.

ECB förbereder en förändring av eurosedlarna som innebär att de kommer att hålla högre säkerhetsnivå än idag. Den grafiska grundformen ändras inte.

Danmarks nuvarande sedelserie är från 1997-99 och uppgraderades 2002-2005 med nya säkerhetsdetaljer. En ny sedelserie med nya motiv och säkerhetsdetaljer börjar introduceras 2009.

Norges nuvarande sedelserie är från 1994-2001. Samtliga sedlar uppgraderades med nya säkerhetsdetaljer 2002-2003.

5.5 Sammanfattning

Antalet förfalskningar är lågt i Sverige och utgör inget stort problem, varken för Riksbanken eller allmänheten.

Erfarenheten visar att säkerhetsnivån påverkar antalet förfalskningar.

Svenska sedlar har idag en säkerhetsstandard som är ungefär i nivå med euro-länderna, Danmark och Norge.

Euro-länderna och Danmark genomför under de närmaste åren uppgraderingar av sedelsäkerheten.

6. Miljö- och hälsoaspekter

6.1 Kontantförsörjningen prioriterad från miljösynpunkt

En miljöpolicy fastställdes av Riksbankens direktion 2008. Där sägs att banken, så långt det är möjligt och förenligt med bankens uppgifter, ska arbeta förebyggande och medverka till en långsiktigt ekologisk hållbar utveckling.

Av policyn framgår också att åtgärder ska vidtas för ständig förbättring på miljöområdet. Detta ska ske genom att effektivisera energi- och materialanvändning och genom att välja miljöanpassade produkter där så är lämpligt.

Under våren 2008 genomfördes en miljöutredning i Riksbanken med hjälp av extern expertis. Syftet var att på ett samlat sätt gå igenom och dokumentera på vilket sätt bankens olika verksamheter påverkar miljön. Kontantförsörjningen bedömdes vara en av de verksamheter som påverkar miljön mest.

6.2 Riksbankens bör beakta total miljöpåverkan

Under 2000-talet har kontanthanteringens organiserats om. Riksbankens lokalkontor har reducerats till två (Möln dal och Tumba). I stället har ett nät av lokala depåer byggts upp i regi av bankerna. Det innebär att andra aktörer nu har det operativa ansvaret för betydande delar av kontanthanteringens.

Riksbankens direkta miljöpåverkan på grund av hanteringen av sedlar och mynt är således mindre än tidigare. Det är dock rimligt att Riksbanken som utgivare av sedlar och mynt bedömer och värderar den totala miljöpåverkan, oavsett vilken aktör som har det operativa ansvaret.

Den förändrade organisationen av kontanthanteringens får sannolikt positiva miljöeffekter. Svenska Bankföreningens ambition är att transportbehovet ska kunna minska med cirka 30 % som följd av förbättrad transportlogistik.

6.3 Livscykelanalyser visar på begränsad miljöpåverkan

Riksbanken genomförde år 2000 i samarbete med extern expertis en livscykelanalys för att kartlägga miljöbelastningen vid användningen av sedlar och mynt. Resultaten visade att det var tillverkningsprocessen som gav det dominerande bidraget till miljöpåverkan. Man konstaterade också att den totala miljöpåverkan från Riksbankens del av kontant-systemet var förhållandevis låg sett till att det är ett stort och komplext system som berör stora delar av samhället.

Slutsatserna i utredningen bedöms i stora delar fortfarande vara giltiga. Analysen avsåg dock endast den del av kontanthanteringens som vid utredningstillfället låg under Riksbankens direkta ansvar.

6.4 Inga tecken på hälsoproblem med svenska sedlar och mynt

Riksbanken har valt att följa ECB:s standardkrav på sedlar. Pappret är nästan identiskt med euro-sedlarna, med skillnaden att den svenska 20-kronorssedeln är bestruken med en smutsavvisande lack. Kemikalier, säkerhetstråd, tryckfärg och annat material till svenska sedlar köps från leverantörer som är godkända av ECB.

Innan euro-sedlarna introducerades testades de av ECB från allergisympunkt. Slutsatsen var att överkänslighet inte kunde uteslutas helt. Vid tillverkning av svenska sedlar har det dock under de senaste fem åren endast förekommit ett fall som utretts från allergisympunkt. Inget material är av sådant slag att det krävs extra skyddsåtgärder under tillverkningsprocessen.

1-kronan och 5-kronan innehåller cirka 25 % nickel. Av hälsoskäl (och även av kostnads-skäl) försöker man idag att minimera inslaget av nickel. Nickelhalten i de svenska mynten har, såvitt känt, inte medfört hanterings- eller hälsoproblem, men strävan bör vara att minska inslaget av nickel.

Vid upphandling av sedlar och mynt ställer Riksbanken krav att leverantörer ska vara miljöcertifierade enligt ISO 14001 eller ha motsvarande system.

6.5 Sammanfattning

Tidigare studier av Riksbanken indikerar att miljöpåverkan av sedlar och mynt är begränsad med hänsyn till kontanthanteringens omfattning. Kunskapen om den totala miljöpåverkan av sedel- och mynthanteringen är dock inte fullständig.

Miljökonsekvenser från ett samhällsperspektiv bör fortsättningsvis belysas vid planerade större förändringar av sedlar och mynt.

Inga tecken finns på hälsoproblem vid hantering och användning av sedlar och mynt. Nickelhalten i 1-kronan och 5-kronan bör dock uppmärksammas.

7. Sedel- och myntserien

7.1 Teorier om en effektiv sedel- och myntserie

Det finns studier som behandlar vilka valörer som är lämpliga för att få en samhällsekonomiskt effektiv valuta. En belgisk utredning (Leo van Hove: "Optimal Denominations for Coins and Bank Notes: In Defense of the Principle of Least Effort", 2001) har använts av flera centralbanker.

Kriterierna för en effektiv sedel- och myntserie rör antalet inblandade sedlar och mynt vid en kontantbetalning. Målet är att allmänheten ska använda så få sedlar och mynt som möjligt. Det ska även vara enkelt att räkna ut vilka sedlar och mynt man behöver för en betalning.

De flesta länder använder idag en så kallad binär-decimal-triplet-serie som bygger på en valörfördelning enligt principen 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500, osv. Det gäller både sedlar och mynt.

Det finns även modeller som försöker beskriva var gränsen ska gå mellan mynt och sedel och vilken valör som ska vara lägst respektive högst. Den så kallade D-Metric-modellen av Payne/Morgan utgår från medeldagsinkomsten i landet som en viktig parameter. Den lägsta valören ska enligt denna modell vara medeldagsinkomsten/5000 och den högsta medeldagsinkomsten x 5. Gränsen mellan sedel och mynt ska gå i intervallet mellan medeldagsinkomsten/50 och medeldagsinkomsten/20.

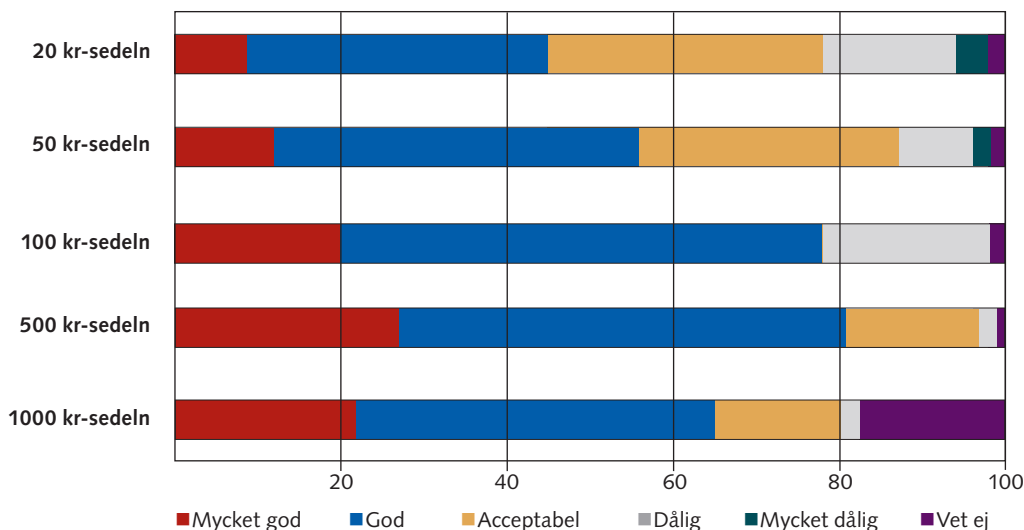
Förutsatt att medeldagsinkomsten är 700 kronor innebär det att lägsta valör i Sverige ska vara cirka 14 öre och högsta valör 3 500 kronor. Gränsen mellan sedel och mynt ska ligga i intervallet 14 – 35 kronor. Modellen är omdiskuterad.

7.2 Allmänheten ser få förändringsbehov

Riksbanken genomförde i slutet av 2006 en undersökning om allmänhetens syn på sedlar och mynt samt kort- och kontantbetalningar. Undersökningen bestod av drygt 1 000 telefonintervjuer och gjordes av undersökningsföretaget Synovate. Inställningen till valörer och sedelkvalitet var i sammanfattning följande:

- Två tredjedelar (67%) ansåg att 50-öringen är obehövlig. Det var det enda mynt som uppfattades som obehövt av fler än enstaka personer.
- En dryg tiondel ansåg att 1000-kronorssedeln är överflödigt. En liten grupp (cirka fem procent) ansåg att 20- och 50-kronorssedlarna är överflödiga.
- Var tionde ansåg att det behövs nya myntvalörer och knappt två av tio att det behövs nya sedelvalörer. Det vanligaste förslaget på ny myntvalör var 20 kronor och på ny sedelvalör 200 kronor.
- En betydande majoritet ansåg att kvaliteten på sedlar är acceptabel, god eller mycket god. Högre valörer fick bättre omdömen än lägre. 20-kronorssedeln var den enda valör där färre än hälften uppfattade kvaliteten som god.
- Två tredjedelar var negativa till att ersätta 20-kronorssedeln med ett mynt. En dryg femtedel var positiv. Nio av tio var negativa till att ersätta 50-kronorssedeln med ett mynt.

DIAGRAM 3. Allmänhetens uppfattning om sedelkvalitet
procent

Källa: Riksbanken/Synovate 2006

7.3 Handeln vill ha bort 50-öringen

Riksbanken gjorde 2007 en undersökning bland kontantmarknadens aktörer och Synskadades riksförbund om förändringsbehov i sedel- och myntserien. Man fick bl.a. svara på behovet av 50-öringen samt hur man ser på att ersätta 20-kronorssedeln med ett mynt och att införa en 200-kronorssedel.

Handelns organisationer, Synskadades riksförbund och några av värdetransportföretagen ansåg att 50-öringen bör tas bort eftersom den medför hanteringsproblem och främst används som ett växelmynt. Bankerna hade olika uppfattningar i frågan.

Handelns organisationer var negativa till ett 20-kronorsmynt. De ansåg att en förbättring av kvaliteten på sedeln är att föredra. Om detta inte är möjligt ansåg Svensk Handel att ett mynt bör övervägas. Bankerna hade olika uppfattningar och några pekade på att mynthantering är arbetsamt och tungt.

Flertalet av de tillfrågade uttalade sig principiellt positivt om en 200-kronorssedel.

7.4 Grannländerna har 200-kronorssedel och 20-kronorsmynt

Norge och Danmark har liksom Sverige fem sedelvalörer. En skillnad är dock att båda dessa länder har en 200-kronorssedel men i gengäld ett 20-kronorsmynt. I euro-systemet finns sju valörer från 5 upp till 500 euro.

Eurosystemet har åtta myntvalörer, vilket förklaras av hänsyn till deltagarländernas olika önskemål vid eurons introduktion 2002. En del länder (bl.a. Finland) ger inte ut småvalörerna 1 och 2 cent. Danmark har 2-kronorsmynt.

SEDLAR:

Sverige: 20, 50, 100, 500 och 1000 kronor.

Euro-länderna: 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 euro.

Danmark: 50, 100, 200, 500, 1000 kronor.

Norge: 50, 100, 200, 500, 1000 kronor.

MYNT:

SVERIGE: 10, 5, 2 och 1 kronor, 50 öre.

Euro-länderna: 2 och 1 euro, 50, 20, 10, 5, 2 och 1 cent.

Danmark: 20, 10, 5, 2 och 1 kronor, 50 och 25 öre.

25-öringen blir ogiltig 1 oktober 2008.

Norge: 20, 10, 5 och 1 kronor, 50 öre.

7.5 Sveriges sedelserie en av Europas äldsta

Den nuvarande sedelserien utformades på 1980-talet. 500-kronorssedeln introducerades 1985, 100-kronorssedeln 1986 och 1000-kronorssedeln 1989. 20-kronorssedeln kom 1992 och 50-kronorssedeln 1996. Det gör Sveriges sedelserie till en av Europas äldsta.

Sedelserien består idag av följande valörer och sedlar:

20 kronor: 20-kronorssedeln i lila färgton och formatet 67 x 120 mm introducerades 1997 och är den enda 20-kronorssedel som är giltig.

50 kronor: Den senast introducerade 50-kronorssedeln med folieband och genomsikt-bild kom 2006. Den tidigare varianten utan dessa säkerhetsdetaljer är fortfarande giltig. dvs. det finns två giltiga 50-kronorssedlar.

100 kronor: Nuvarande 100-kronorssedel kom 2001 och är enda giltiga 100-kronorssedel.

500 kronor: Nuvarande 500-kronorssedel kom 2001 och är enda giltiga 500-kronorssedel.

1000 kronor: Nuvarande 1000-kronorssedel med folieband, genomsiktsbild och rörlig bild i streckat band introducerades 2006. Den tidigare varianten utan dessa säkerhetsdetaljer är fortfarande giltig, dvs. det finns två giltiga 1000-kronorssedlar.

7.6 Varierande sedelformat inom given ram

Tydliga storleksvariationer mellan sedelvalörerna är ett önskemål från synskadade. Detta löses oftast genom att sedlarna växer i storlek med högre valörer. Principerna för detta varierar mellan länderna.

Svenska sedlar har alla olika format men storleksstegen är inte konsekvent, framför allt genom att 50-kronorssedeln avviker från mönstret. Danmark har samma höjd (72 mm) på samtliga valörer. Norge har en konsekvent genomförd storleksstege där sedlarna växer på både höjden och bredden med högre valörer.

Formatet på sedlar anpassas i praktiken till uppräkningsmaskinernas prestanda. En begränsning för några av de mest använda maskinerna är att höjden skall vara mellan 60 och 83 mm och bredden mellan 120 och 180 mm. Alla sedlar i Sverige, Norge, Danmark och eurosystemet ligger inom dessa intervall.

TABELL 14. Sedelstorlekar i Sverige, Norge och euro-systemet

Sverige, valörer	Storlek mm	Norge, valörer	Storlek mm	Euro, valörer	Storlek mm
20	120x67				
50	120x77	50	128x60	5	120x62
100	140x72	100	136x65	10	127x67
		200	144x70	20	133x72
500	150x82	500	152x75	50	140x77
1000	160x82	1000	160x80	100	147x82
				200	153x82
				500	160x82

Källor: Riksbanken, ECB och Norges Bank

7.7 Fem giltiga myntvalörer

Myntserien består idag av följande valörer och mynt (utöver minnesmynt):

50-öringen: Den nuvarande kopparfärgade 50-öringen introducerades 1992 och är enda giltiga 50-öresmynt.

1-kronan: Den senaste utgåvan av 1-kronan kom 2001. Alla 1-kronor från 1875 och framåt är giltiga betalningsmedel.

2-kronan: Alla 2-kronor som getts ut från och med 1876 är giltiga betalningsmedel. 2-kronorsmynt slutade att präglas 1971.

5-kronan: Den senaste utgåvan av 5-kronan kom 1976. Alla 5-kronor från 1954 och framåt är giltiga betalningsmedel.

10-kronan: Den senaste utgåvan av 10-kronan kom 2001. Alla 10-kronor från 1991 och framåt är giltiga betalningsmedel.

7.8 Storleksstegen på mynt inte konsekvent

På samma sätt som sedlar växer ofta storleken på mynt med högre valörer. Detta är dock inte fallet med den svenska myntserien. 2-kronan är störst, följd av 5-kronan. 10-kronan och 50-öringen är minst.

Norge och Danmark har centrumhål i sina 1-kronors- och 5-kronorsmynt, Danmark även i 2-kronorsmyntet. Det underlättar för synskadade.

Metallerna i samtliga mynt i Sverige, Norge, Danmark och euro-systemet består av olika kopparlegeringar. Det är legeringar med zink, nickel, tenn eller aluminium.

1- och 2-euromynten är av så kallad bimetall, vilket innebär att de har en innerring och en yttering med olika legering. Mynten är därigenom svårare att förfalska och lättare att skilja från andra valörer.

7.9 Sammanfattning

Det finns studier som försöker beskriva lämpliga valörfördelningar för att åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv valuta. Enligt dessa teorier saknas några valörer i den nuvarande svenska sedel- och myntserien.

50-öresmyntet anses obehövt av en majoritet bland allmänheten och av handelsorganisationer.

2-kronan är giltigt betalningsmedel trots att den slutade tillverkas 1971.

Danmark, Norge och euro-länderna har inte sedlar på belopp under cirka 50 kronor.

Allmänheten är i stort sett nöjd med sedelkvaliteten. 20-kronorssedeln får något lägre omdömen än övriga valörer.

Storleken på i svenska sedlar (höjd och bredd) är inte konsekvent genom att 50-kronorssedeln avviker i format. Storleken på mynten följer inte valören.

Översyn av sedel- och myntserien - projektbeskrivning

Bakgrund

I kontanthanteringens aktualiserade fortlöpande frågor om utformning av sedlar och mynt och val av valörer m.m. Sådana frågor har vid återkommande tillfällen samlats upp och redovisats till direktionen, senast 2004.

Grunddragen i den svenska sedel- och myntserien har varit oförändrade under lång tid. Av ekonomiska och praktiska skäl har Riksbanken valt att arbeta med successiva mindre anpassningar och förbättringar.

Ett antal förändringsförslag har kommit upp sedan senaste avrapporteringen. ADM:s bedömning är att dessa inte bör behandlas var för sig, utan sättas in i ett sammanhang som delar i en övergripande översyn.

Denna översyn föreslås genomföras i projektform enligt nedan. Riksbanksfullmäktige informerades 2008-02-08 och avses få fortlöpande information om projektet.

Mål och avgränsning

Projektets mål är att forma en från effektivitets-, miljö- och säkerhetssynpunkt lämplig sedel- och myntserie, vars huvuddrag ska kunna vara bestående under minst en femårsperiod.

Det finns idag inte praktiska problem som motiverar en helt ny sedel- och myntserie. Som utgångspunkt för projektet gäller därför att motiv och övrig grafisk form på befintliga sedlar och mynt ska vara oförändrade. Det kan dock inte uteslutas att frågan om en ny sedel- och/eller myntserie aktualiseras till följd av förändringar som föreslås.

Inom denna ram ska alla aspekter prövas, såsom behov, miljö- och säkerhetsaspekter, kostnadsaspekter samt teknisk utformning. Förändringars effekter på betalningmönstret i stort ska belysas.

Tidplan

Projektet inleds i mars 2008 och beräknas pågå under 2-3 år, beroende på omfattningen av förändringarna. Arbetet ska indelas i etapper som avrapporteras fortlöpande för successiva delbeslut.

Tidsramen utgår från att förändringar av sedlar och mynt, på grund av dess samhällskonsekvenser, som regel tar lång tid att genomföra. Vissa åtgärder kan komma att kräva beslut av riksdagen.

Inledningsvis ska en tidplan upprättas som anger i vilken takt som delfrågor ska behandlas och vilka aspekter som ska ligga till grund för analysarbetet. En sådan plan ska föreligga för beslut i direktionen under våren 2008.

Samverkan och kommunikation

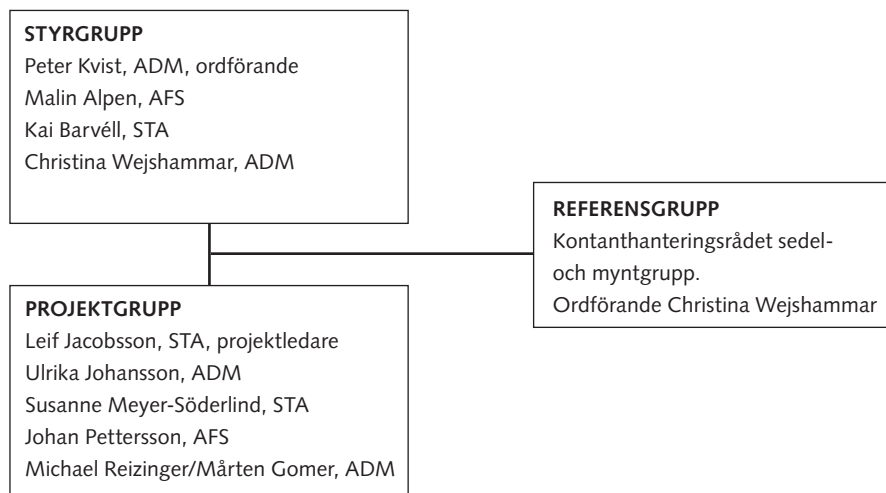
Processen ska vara öppen med återkommande externa informationstillfällen. Allmänhetens synpunkter ska beaktas.

Arbetet ska bedrivas i samverkan med aktörerna inom kontanthantering. Samråd om utformning av sedlar och mynt ska ske också med andra berörda intressenter.

Riksbankens egen analyskompetens ska nyttjas så långt möjligt. För vissa studier kan extern expertis behöva anlitas.

Organisation

Projektet avses att organiseras enligt följande:

Projektbudget

Projektkostnader tas från ADM:s löpande budget.

Med ADM avses Riksbankens administrativa avdelning som ansvarar för kontantförsörjningen.

Statistik sedlar och mynt

Utelöpande sedlar per den 31 december, miljoner kronor

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1 000	40 999	46 791	46 217	48 358	46 920	45 652	45 561	45 496	42 283	38 835
500	29 211	35 006	35 943	40 727	42 046	44 788	45 116	47 235	51 377	55 450
100	9 431	9 702	8 216	10 371	10 025	10 091	9 621	9 586	9 916	10 786
50	955	1 008	1 074	1 096	1 122	1 192	1 207	1 232	1 275	1 338
20	1 355	1 417	1 467	1 504	1 556	1 643	1 639	1 659	1 705	1 802
10	251	233	232	231	230	229	228	228	227	227
5	86	80	80	80	80	80	80	80	79	79
Totalt	82 288	94 237	93 229	102 367	101 979	103 675	103 452	105 516	106 862	108 517

Respektive sedelvalörs andel av totalt sedelvärde, procent

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1000	50	50	50	47	46	44	44	43	40	36
500	35	37	39	40	41	43	44	45	48	51
100	11	10	9	10	10	10	9	9	9	10
50	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
20	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Årlig procentuell förändring av sedelvärdet, procent

Valör	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1000	14	-1	5	-3	-3	0	0	-7	-8
500	20	3	13	3	7	1	5	9	8
100	3	-15	26	-3	1	-5	0	3	9
50	6	7	2	2	6	1	2	3	5
20	5	4	3	3	6	0	1	3	6
10	-7	0	0	0	0	0	0	0	0
5	-7	0	0	0	0	0	0	-1	0

Utelöpande sedlar den 31 december, miljoner stycken

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1000	41	47	46	48	47	46	46	45	42	39
500	58	70	72	81	84	90	90	94	103	111
100	94	97	82	104	100	101	96	96	99	108
50	19	20	21	22	22	24	24	25	26	27
20	68	71	73	75	78	82	82	83	85	90
10	25	23	23	23	23	23	23	23	23	23
5	17	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Totalt	323	344	334	370	371	381	377	382	393	413

Respektive sedelvalörs andel av totalt antal sedlar, procent

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1000	13	14	14	13	13	12	12	12	11	9
500	18	20	22	22	23	24	24	25	26	27
100	29	28	25	28	27	26	26	25	25	26
50	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
20	21	21	22	20	21	22	22	22	22	22
10	8	7	7	6	6	6	6	6	6	5
5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4

Årlig procentuell förändring av antalet sedlar, procent

Valör	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1000	14	-1	5	-3	-3	0	0	-7	-8
500	20	3	13	3	7	1	5	9	8
100	3	-15	26	-3	1	-5	0	3	9
50	6	7	2	2	6	1	2	3	5
20	5	4	3	3	6	0	1	3	6
10	-7	0	0	0	0	0	0	0	0
5	-7	0	0	0	0	0	0	-1	0

Utelöpande mynt den 31 december, miljoner kr

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
10	1 444	1 561	1 653	1 808	1 921	2 051	2 150	2 218	2 303	2 436
5	901	953	996	1 064	1 113	1 156	1 171	1 183	1 204	1 258
2	9	8	8	8	8	8	8	8	8	8
1	880	938	987	1 052	1 108	1 159	1 195	1 214	1 209	1 278
0,50	208	221	232	248	263	276	288	287	142	171
Totalt bruksmynt	3 442	3 681	3 876	4 180	4 413	4 650	4 812	4 910	4 866	5 151
Minnesmynt	538	532	558	564	592	615	630	649	652	656
Totalt bruks- och minnesmynt	3 980	4 213	4 434	4 744	5 005	5 265	5 442	5 559	5 518	5 807

Respektive myntvalörs andel av totalt bruksmyntvärde, procent

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
10	42	42	43	43	44	44	45	45	47	47
5	26	26	26	25	25	25	24	24	25	24
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	26	25	25	25	25	25	25	25	25	25
0,50	6	6	6	6	6	6	6	6	3	3

Årlig procentuell förändring av myntvärdet, procent

Valör	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
10	8	6	9	6	7	5	3	4	6
5	6	5	7	5	4	1	1	2	4
2	-11	0	0	0	0	0	0	0	0
1	7	5	7	5	5	3	2	0	6
0,50	6	5	7	6	5	4	0	-51	20

Utelöpande mynt den 31 december, miljoner stycken

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
10	144	156	165	181	192	205	215	222	230	244
5	180	191	199	213	223	231	234	237	241	252
2	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4
1	880	938	987	1 052	1 108	1 159	1 195	1 214	1 209	1 278
0,50	416	442	464	496	526	552	576	574	284	342
Totalt bruksmynt	1 625	1 731	1 820	1 946	2 053	2 151	2 224	2 250	1 968	2 119

Respektive myntvalörs andel av totalt antal bruksmynt, procent

Valör	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
10	9	9	9	9	9	10	10	10	12	11
5	11	11	11	11	11	11	11	11	12	12
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	54	54	54	54	54	54	54	54	61	60
0,50	26	26	26	25	26	26	26	26	14	16

Årlig procentuell förändring av antalet mynt

Valör	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
10	8	6	9	6	7	5	3	4	6
5	6	5	7	5	4	1	1	2	4
2	-11	0	0	0	0	0	0	0	0
1	7	5	7	5	5	3	2	0	6
0,50	6	5	7	6	5	4	0	-51	20

Utelöpande sedlar och mynt den 31 december (miljoner kronor)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Total kontant- mängd per den 31 dec	86 268	98 450	97 663	107 111	106 984	108 940	108 894	111 075	112 380	114 324
Årlig procentuell förändring		14,1	-0,8	9,7	-0,1	1,8	0,0	2,0	1,2	1,7

Procentuell förändring 1998-2007: 32,5

Källa: Riksbanken

Sveriges riksbank
Brunkebergs torg 11
103 37 Stockholm

Tel. 08-787 00 00, Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se